

Bokanmeldelse

Från kvalitet til meningsskapande. Postmoderna perspektiv – exemplet förskolan av Gunilla Dahlberg, Peter Moss og Alan Pence

295 s. Stockholm: HLS Förlag, 2002. ISBN 91-7656-501-7

Bokanmeldelse v/Nina Winger

Boka *Från kvalitet til meningsskapande. Postmoderna perspektiv – exemplet förskolan* er en svensk oversettelse av boka *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care*¹ av samme forfattere, første gang utgitt i 1999. Den svenske oversettelsen er foretatt av Gerd B. Arfwedson og Gerhard Arfwedson som også har skrevet et interessant forord til boka.

Dahlberg, Moss og Pence sier at hensikten med boka er "... att bidra til oppkomsten av kris i tänkande inom förskoleområdet." (s 26). Gjennom å konfrontere etablerte forestillinger i fagfeltet med kritiske motargumenter, utfordrer de leseren til refleksjon og nytenkning omkring førskolepedagogisk tenkning og praksis. Deres anliggende er å problematisere tradisjonelle forestillinger om småbarnsalderen og barnehagen som samfunnsinstitusjon. Hovedfokus er rettet mot dagens kvalitetsdiskurs. For å komme bakenfor tradisjonell forståelse av kvalitet, velger de å introdusere et annet og alternativt begrep: "meningsskaping". Hele boka er en helhetlig, systematisk presentasjon av deres resonnement for dette perspektivskiftet.

Boka forankres i en pågående diskurs om barn og barndom og pedagogiske institusjoners betydning i dagens samfunn.

Forfatterne tar utgangspunkt i debatten om hva som er kvalitativt gode institusjoner for små barn. De tar til orde for at dette ikke er et nøytralt spørsmål som kan forstås eller forklares ut fra objektive kriterier. De hevder at kvalitetsdebatten hittil i for stor grad handlet om "måling av kvalitet". Begrepene som hittil gjerne har vært anvendt, gjenkjenner vi fra andre språksfærer enn det pedagogiske, f.eks. begreper som "kostnadseffektivitet", "kvalitetskontroll", "kvalitetsgaranti", osv. Forskere og andre som har

¹ Boka er også utkommet i norsk utgave i 2002 under tittelen *Fra kvalitet til meningsskaping – morgendagens barnehage*. Oslo: Kommuneforlaget.

forsøkt å evaluere virksomheten har med andre ord i stor grad søkt etter måleredskaper og klassifikasjonsmåter som kunne gjøre det mulig å sammenligne ulike virksomheter og dermed skape grunnlag for forutsigbarhet, allmenngyldighet og kontroll. Forfatterne sier at man innen barnehagesektoren siden 1980-tallet har sett på ulike typer kriterier. De nevner her *strukturelle kriterier* som ressurser, gruppestørrelse, voksen-barn-tetthet og personalets utdanning. Videre snakker de om *prosesskriterier*, dvs. barnas aktiviteter, personalets væremåte og forholdet voksen-barn. Til sist nevner de *resultatkriterier*, som i stor grad har vært relatert til barns utvikling, evt senere skoleprestasjoner, og til sosial og økonomisk tilpassing. Man har også til en viss grad tatt hensyn til foreldrevurderinger av barnehagetjenesten.

I den tradisjonelle tilnæringsmåten neglisjerer man, slik forfatterne ser det, at også "kriterieproduksjon" er en konstruksjonsprosess som er verdibasert og gjennomsyret av sosiale, kulturelle, politiske og moralske aspekter. De hevder videre at begrepet kvalitet i alt for liten grad problematiseres, selv om det i løpet av 1990-årene har blitt en større bevissthet om at kvalitet er et konstruert begrep. Hva gjør vi med "problemet" kvalitet? spør forfatterne.

Deres anliggende er at fenomener som kompleksitet, pluralisme og subjektivitet, kontekst, "tid og rom" og andre former for variasjon er viktig når en skal forstå og evaluere kvaliteten på en pedagogisk virksomhet. De mener også det er viktig å se hele diskursen om kvalitet i barnehagen i lys av den tid vi lever i og ikke tilstrebe tilsynelatende objektive og nøytrale målestandarder, som i liten grad er egnet når en skal vurdere hva som er "det gode liv" for barn. Deres hovedpoeng er at diskursen om kvalitet bør bli erstattet med *diskursen om meningsskaping*. Meningsskaping, slik de ser det, er treleddet. Det handler om å konstruere og utdype forståelsen av barnehagen og dens innhold. Det innebærer videre å forsøke å vurdere den konstruerte forståelsen gjennom verdibedømminger og så eventuelt forsøke å bli enig med andre om disse verddivurderingene, for evt. å oppnå en viss grad av enighet om hva som foregår og verdien av dette. Men det kan også være nok med en større forståelse uten at en alltid nødvendigvis tilstreber enighet, sier forfatterne.

Poenget er altså å søke etter en kontinuerlig vurdering av hva som er "det gode liv" gjennom å reflektere, dekonstruere, dokumentere og i dialog med andre drøfte hverdagsvirksomheten. Det handler om å være spørrende og åpen for mangfold, heller enn å søke etter entydige "svar".

Forfatterne mener det er viktig å se kvalitetsdiskursen i lys av overordnede spørsmål vedrørende barnehagen som samfunnsinstitusjon. For å

forankre dette synet, vier de tidlig i boka stor plass til å presentere sin postmodernistiske forståelseshorisont. Gjennom grundig faglig dokumentasjon og referanser til sentrale forskere og teoretikere, tydeliggjør de de historiske utviklingslinjene fra det ”moderne” til det ”postmoderne”. Ut fra det postmoderne perspektiv problematiseres så det tradisjonelle kunnskapsbegrepet. I en postmoderne forståelseshorisont forstås ikke kunnskap som absolutt, objektiv eller universell. Kunnskap anses som sosialt konstruert og må forstås i forhold til en sosial kontekst. Dette gjelder også kunnskapen om barn og barndom og pedagogiske institusjoner. Med referanse til Lyotard (1984) sier de at ”store fortellinger” er erstattet av ”små fortellinger som er gyldige og spesifikke i den lokale konteksten”. Dermed kan en kanskje heller ikke finne den allmenne sannhet om hva som er en god barnehagen – det finnes mange virkeligheter og mange variasjoner.

I dette perspektivet er det viktig å bli bevisst hvorfor en tenker og handler som en gjør, blant annet med å reflektere over hva som er rådende ”sannheter” i fagfeltet. Med henvisning til Foucault sier de at de ulike felt har sine ”dominerende diskurser” (sannhetsregimer) som det ikke alltid er like lett å få øye på. De sier at det er viktig å synliggjøre, ”demaskere”, og problematisere disse rådende diskurser, og se kritisk på etablerte begrep, forklaringsmodeller og væremåter som utvikles på grunnlag av disse diskurser. I den sammenhengen problematiserer de blant annet den dominerende plass utviklingspsykologien har hatt som fortolkningsramme i førskolepedagogikken.

Et særlig viktig utgangspunkt for deres tilnæringsmåte er å bevisstgjøre oss på hvordan vi konstruerer ”barn og barndom”. Dahlberg, Moss og Pence legger stor vekt på å gjøre rede for sitt syn på barn. De ser barnet som medkonstruktør av kunnskap, identitet og kultur. Barn er deltakere og samfunnsaktører og bør få være aktive premissleverandører i egen læringsprosess. Dette er et perspektiv som er sterkt rådende i tida.

Forfatterne er opptatt av at synet på barn må få konsekvenser for hvordan vi konstruerer barnehager og førskolepedagogisk praksis og videreutvikler institusjonene.

De hevder at barnehager bør være institusjoner som stiller barndommen i forgrunnen, med vekt på hvor barn er ”her og nå”. Et interessant poeng er at de tar til orde for at barnehagen kan sees som et *forum* i det sivile samfunnet, hvor barn og voksne sammen kan møtes og delta i aktiviteter og virksomheter av felles interesse. Dette begrunner de med fire sentrale poeng. For det første kan barnehagen være et forum hvor barn og voksne kan konstruere kunnskap sammen. For det andre er forumet viktig for å fremme et bevisst, deltakende og kritisk lokalt demokrati, hvor foreldre,

politikere og barn kan møtes i dialog om viktige emner. For det tredje kan det skape rom for å konstruere ny offentlig diskurs om den tidlige barndommen. Og selvsagt gjør barnehagen det mulig for foreldre å ta lønnet arbeide utenfor hjemmet, noe som igjen kan sikre at begge kjønn skal kunne delta på arbeidsmarkedet, sier forfatterne.

En styrke i denne boka er at teoretisk og ideologisk refleksjon blir tydeliggjort gjennom at forfatterne viser til eksempler fra Reggio Emilia med arbeidene til Loris Malaguzzi, fra Stockholmsprosjektet og et samarbeidsprosjekt mellom Meadow Lake-gruppen i Nord-Canada og School of Child and Youth Care ved University of Victoria i sørvest Canada (et kanadisk prosjekt for å utdanne barnehagepersonale i et lokalsamfunn). Gjennom eksemplene fra disse prosjektene presenteres blant annet hvordan pedagogisk dokumentasjon er et viktig ledd i meningskapingsprosessen. Denne dokumentasjonen er materiale som redegjør for hva barn sier og gjør, for barnas aktiviteter og for hvordan pedagogen forholder seg til barna og deres virksomhet. Dette kan være nedtegnelser eller video, bilder fra barns eget arbeid, tegninger osv. Materialet er konkret og synlig. Forfatterne sier at å forholde seg til slikt materiale krever trening og ferdigheter. Ikke minst er det viktig med selvrefleksjon og kommunikasjon og bevissthet om den maktposisjon man har i dokumentasjonsfasen. Praksiseksempelene de aktuelle pedagogiske miljøene presenteres grundig og viser hvordan pedagogisk dokumentasjon fungerer som et redskap som kan skape utgangspunkt for reflektert og demokratisk praksis. Fokus er rettet mot mangfold og muligheter – og ikke mot forutbestemte kriterier.

Dette er en viktig bok i den faglige kvalitetsdiskurs. I forhold til den pågående norske kvalitetssatsingen i barnehagen² kan den være et tankevekkende og engasjerende bidrag i refleksjonsprosessen, nettopp fordi den problematiserer grunnlaget for den måten vi tradisjonelt har tenkt omkring kvalitet. I den norske kvalitetssatsningen er målsetningen å skape ”den gode barnehagen” for alle barn, blant annet gjennom brukertilpassing og kvalifisering av personalet. Men hva ”den gode barnehage” er, er et komplekst og mange-fasettert spørsmål. Denne boka gir oss gode innspill til å reflektere over dette.

Bokas styrke er at den er grundig, gjennomarbeidet og med en solid teoretisk forankring kombinert med god praktisk rotfesting. Dermed bygger forfatterne opp en svært helhetlig argumentasjon. Det er en velbegrunnet redegjørelse for et standpunkt i en diskurs. Boka skaper ”uro”, den problematiserer etablerte forestillinger, utfordrer til verdivalg og bevisst-

² St.meld nr 27 (1999-2000) Barnehage til beste for barn og foreldre.

gjøring. Den presenterer et komplekst, interessant, men ikke uproblematisk perspektiv. Diskursen om meningsskaping kommer til å bli gjenstand for mye debatt, noe også forfatterne selv antyder. Å skulle ”avvikle” kvalitetsbegrepet, kan synes kontroversielt, ikke minst fordi det er et sentralt og bærende begrep i vår etablerte forståelseshorison og fagdebatt. Forfatterne sier da også selv at selv om kvalitet og meningsskaping pr i dag befinner seg i ulike filosofiske posisjoner vil diskursen om kvalitet og meningsskaping komme til å leve side om side i uoverskuelig framtid. Og mange viktige spørsmål vil måtte drøftes videre i forlengelse av de presenterte perspektivene. Ikke minst barnas rolle i en dokumentasjons- og meningsskappingsprosess er allerede gjenstand for diskusjoner i feltet, både i praksis og forskning.

Boka bør kunne bli en meget viktig bok for studenter, praktikere og forskere innen det førskolepedagogiske fagfeltet. Boka bør leses med årvåkenhet og bli gjenstand for kritisk refleksjon, slik at aktørene i feltet selv kan vurdere om perspektivene og tenkemåten gir dem mulighet for konstruktiv meningsskaping i egen virksomhet, og slik at en ikke mer eller mindre ukritisk kjøper perspektivene fordi de er ”nye og tidsriktige”. Boka bør skape debatt og bidra til refleksjon, noe som er viktig i et fagfelt som er og bør være i en kontinuerlig endringsprosess.

Nina Winger
Høgskolen i Oslo
Avd. for lærerutdanning
Førskolelærerutdanningen
Pilestredet 52
N-0167 Oslo, Norge
e-post: Nina.Winger@lu.hio.no